«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»
Ректори Муассисаи давлатии
«Донишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ
ва соҳибкории Тоҷикистон»
____
«____» ___________ соли 2026

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ПЕШБАР

ба диссертатсияи Муминзода Маҳмадшариф Нозим дар мавзуи: «Масъалаҳои назариявӣ ва таърихӣ-ҳуқуқии уҳдадории ҳарбӣ», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.1 – Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат

Мутобиқати мавзуъ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи Муминзода Маҳмадшариф Нозим дар мавзуи «Масъалаҳои назариявӣ ва таърихӣ-ҳуқуқии уҳдадории ҳарбӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.1 – Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат, ки аз рӯйи он ба шурои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз санаи 7 январи соли 2022, №16/шд ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мутобиқ мебошад.

Мубрамии мавзуи таҳқиқ. Мубрамии мавзуи диссертатсия, пеш аз ҳама, бо он муайян мегардад, ки уҳдадории ҳарбӣ яке аз институтҳои муҳимми ҳуқуқии давлатдорӣ буда, робитаи мустақими шаҳрвандро бо масъалаҳои ҳифзи Ватан, таъмини амният, таҳкими истиқлолият ва ҳимояи манфиатҳои давлатӣ ифода менамояд. Дар шароити муосир, ки амнияти миллӣ дигар танҳо масъалаи низомӣ набуда, бо омилҳои сиёсӣ, иҷтимоӣ, ҳуқуқӣ, иқтисодӣ ва иттилоотӣ пайванд мегирад, таҳқиқи уҳдадории ҳарбӣ аз нигоҳи назариявӣ ва таърихӣ аҳаммияти махсус пайдо мекунад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон аз солҳои аввали соҳибистиқлолӣ ба зарурати ташкили Қувваҳои Мусаллаҳ ва таҳкими заминаҳои ҳуқуқии мудофиа рӯ ба рӯ гардид. Таҷрибаи давраи аввали истиқлолият нишон дод, ки мавҷудияти низоми устувори мудофиавӣ яке аз шартҳои асосии нигоҳдории давлатдорӣ, тартиботи ҷамъиятӣ ва суботи сиёсӣ мебошад. Аз ин лиҳоз, таҳқиқи уҳдадории ҳарбӣ ҳамчун вазифаи конститутсионии

шаҳрванд бо равандҳои таҳкими давлати миллӣ ва рушди низоми ҳуқуқии Тоҷикистон робитаи бевосита дорад.

Мавзуи интихобшуда ҳамчунин аз он ҷиҳат мубрам аст, ки дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ масъалаи уҳдадории ҳарбӣ то ҳол асосан дар ҳошияи масъалаҳои хизмати ҳарбӣ, ҳуқуқи маъмурӣ, ҳуқуқи конститутсионӣ ё таърихи давлатдорӣ баррасӣ гардидааст. Аммо уҳдадории ҳарбӣ ҳамчун институти мустақили ҳуқуқӣ, ки дорои ҷанбаҳои конститутсионӣ, таърихӣ, иҷтимоӣ, ахлоқӣ, байналмилалӣ ва муқоисавӣ мебошад, таҳқиқи махсус ва мукаммалро тақозо менамояд.

Дар солҳои охир қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи уҳдадории ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ тағйироти назаррасро аз сар гузаронидааст. Ҷорӣ гардидани шаклҳои нави иҷрои уҳдадории ҳарбӣ, масъалаҳои қайди ҳарбӣ, даъват, адои хизмат дар ҳайати захираҳои даъвати сафарбарӣ, омодасозии шаҳрвандон ба хизмати ҳарбӣ, муоинаи тиббӣ ва кафолатҳои ҳуқуқии даъватшавандагон зарурати таҳлили илмӣ ва баҳодиҳии ҳуқуқиро ба миён меорад.

Аҳаммияти мавзуъ инчунин дар он зоҳир мегардад, ки уҳдадории ҳарбӣ дар худ мувозинати нозуки манфиатҳои давлат ва ҳуқуқҳои шахсро таҷассум мекунад. Аз як тараф, давлат ҳуқуқ дорад барои ҳифзи истиқлолият, амният ва тамомияти арзӣ аз шаҳрванд иҷрои уҳдадории ҳарбиро талаб намояд. Аз тарафи дигар, ин раванд набояд боиси поймол гардидани ҳуқуқу озодиҳои инсон, номуайянии ҳуқуқӣ, муносибати нобаробар ё истифодаи ғайришаффофи ваколатҳои маъмурӣ гардад.

Бо назардошти ин ҳолатҳо, диссертатсияи Муминзода М.Н. ба яке аз масъалаҳои саривақтӣ ва муҳимми илми ҳуқуқшиносии муосир бахшида шуда, таҳқиқи он метавонад барои рушди назарияи вазифаҳои конститутсионӣ, такмили қонунгузории ҳарбӣ, баланд бардоштани самаранокии тартиби даъват ва таҳкими тарбияи ватандӯстии шаҳрвандон мусоидат намояд.

Дараҷаи асоснокии гузориши илмӣ, хулосаю пешниҳод, ки дар диссертатсия оварда шудааст. Дараҷаи асоснокии гузориши илмӣ, хулосаҳо ва пешниҳодҳои диссертатсияи Муминзода Маҳмадшариф Нозим дар сатҳи зарурии илмӣ қарор дорад. Натиҷаҳои таҳқиқот ба таҳлили Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунгузории миллӣ дар соҳаи мудофиа, уҳдадории ҳарбӣ, хизмати ҳарбӣ, амният, маориф ва тарбияи ватандӯстӣ, инчунин ба санадҳои байналмилалии ҳуқуқи инсон ва таҷрибаи ҳуқуқии давлатҳои хориҷӣ асос ёфтаанд.

Муаллиф дар раванди таҳқиқ аз усулҳои умумиилмӣ ва махсуси ҳуқуқӣ, аз ҷумла таҳлил, синтез, индуксия, дедуксия, усулҳои таърихӣ-ҳуқуқӣ, муқоисавӣ-ҳуқуқӣ, таҳлилӣ-тавсифӣ ва фактологӣ-оморӣ истифода кардааст. Истифодаи чунин маҷмуи усулҳо имкон додааст, ки уҳдадории ҳарбӣ на танҳо ҳамчун муқаррароти қонунгузории соҳавӣ, балки ҳамчун падидаи таърихӣ, ҳуқуқӣ ва иҷтимоӣ мавриди омӯзиш қарор дода шавад.

Хулосаҳои пешниҳодшуда аз мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот бармеоянд. Диссертант моҳияти ҳуқуқии уҳдадории ҳарбӣ, фарқи он аз хизмати ҳарбӣ, ҷойгоҳи он дар низоми вазифаҳои конститутсионӣ, принсипҳои ҳуқуқии уҳдадории ҳарбӣ, ташаккули таърихии ин институт, масъалаҳои ҳуқуқи инсон дар раванди адои хизмати ҳарбӣ ва нақши ватандӯстиро пайдарпай таҳлил намудааст.

Пешниҳодҳои амалии муаллиф, аз ҷумла оид ба ҷорӣ намудани принсипи «ногузирии уҳдадории ҳарбӣ», такмили низоми бақайдгирии электронии ҳарбӣ, баланд бардоштани синни ниҳоии даъват, беҳтар намудани омодагии ҳарбӣ, равшан сохтани фарқи уҳдадории ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ, инчунин истифодаи оқилонаи таҷрибаи баъзе давлатҳои хориҷӣ, ба масъалаҳои воқеии қонунэҷодкунӣ ва ҳуқуқтатбиққкунӣ равона шудаанд.

Дар маҷмуъ, хулоса ва пешниҳодҳои диссертатсия бо маводи назариявӣ, таърихӣ ва меъёрӣ асоснок гардида, дорои арзиши илмӣ ва амалӣ мебошанд. Онҳо метавонанд дар фаъолияти мақомоти давлатӣ, таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, раванди таълим ва таҳқиқоти минбаъдаи илмӣ истифода шаванд.

Навгонии илмии таҳқиқ ва саҳеҳияти натиҷаҳои гирифташуда. Навгонии илмии таҳқиқ ва саҳеҳияти натиҷаҳои гирифташуда. Навгонии илмии таҳқиқот, пеш аз ҳама, дар он ифода меёбад, ки дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ уҳдадории ҳарбӣ ҳамчун объекти мустақили таҳқиқоти монографӣ мавриди омӯзиши низомнок ва ҳамаҷониба қарор гирифтааст.

Диссертант ин институтро на танҳо дар доираи қонунгузории ҳарбӣ, балки дар пайвастагӣ бо назарияи умумии ҳуқуқ, таърихи давлат ва ҳуқуқ, ҳуқуқи конститутсионӣ, ҳуқуқи байналмилалӣ ва таҷрибаи ҳуқуқии давлатҳои хориҷӣ таҳлил намудааст. Чунин равиши байнисоҳавӣ имкон додааст, ки уҳдадории ҳарбӣ ҳамчун падидаи мураккаби ҳуқуқӣ, иҷтимоӣ, таърихӣ ва арзишӣ арзёбӣ гардад.

Дар рисола уҳдадории ҳарбӣ бо дигар вазифаҳои конститутсионии шаҳрванд муқоиса гардида, мавқеи он дар низоми ҳуқуқу озодиҳо ва уҳдадориҳои шахс муайян карда шудааст. Муаллиф дуруст нишон медиҳад, ки уҳдадории ҳарбӣ танҳо як шакли адои хизмати давлатӣ ё ҳарбӣ набуда, балки институти мустақили ҳуқуқӣ мебошад, ки дар он манфиатҳои давлат, масъулияти шаҳрванд, талаботи амният, ҳимояи Ватан ва кафолатҳои ҳуқуқи инсон бо ҳам пайваст мегарданд. Аз ин нуқтаи назар, таҳқиқот барои амиқтар намудани фаҳмиши назариявии таносуби ҳуқуқ ва уҳдадориҳои шахс дар низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳаммияти илмӣ дорад.

Ҷиҳати муҳимми навгонии таҳқиқот дар таҳлили таърихӣ-ҳуқуқии уҳдадории ҳарбӣ аз давраҳои қадим то замони муосир зоҳир мегардад. Муаллиф нишон медиҳад, ки вазифаи мудофиавӣ дар ҷомеаҳои гуногун шаклҳои мухталиф дошта, вобаста ба шароити иҷтимоӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ, динӣ ва фарҳангӣ тағйир ёфтааст. Дар ин замина, гузариш аз уҳдадориҳои динӣ, иҷтимоӣ ва табақавӣ ба институти ҳуқуқии муосири уҳдадории ҳарбӣ асоснок карда мешавад. Чунин таҳлил имкон медиҳад, ки уҳдадории ҳарбӣ на ҳамчун падидаи тасодуфӣ, балки ҳамчун натиҷаи рушди тӯлонии муносибатҳои байни шахс, ҷомеа ва давлат фаҳмида шавад.

Навгонии дигари таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки диссертант масъалаи уҳдадории ҳарбиро дар робита бо ҳуқуқу озодиҳои инсон ва меъёрҳои байналмилалӣ мавриди баррасӣ қарор додааст. Дар рисола нишон дода мешавад, ки иҷрои уҳдадории ҳарбӣ дар баъзе ҳолатҳо метавонад бо маҳдуд гардидани ҷудогонаи ҳуқуқу озодиҳои шахс алоқаманд бошад, вале чунин маҳдудият бояд дар доираи қонун, бо мақсади таъмини амният, ҳифзи Ватан ва манфиатҳои давлат сурат гирад. Ин равиш ба таҳқиқот хусусияти муосири ҳуқуқӣ дода, масъалаи мувозинати манфиатҳои давлат ва ҳуқуқҳои шахсро ба миён мегузорад.

Дар диссертатсия, инчунин, таҷрибаи баъзе давлатҳои хориҷӣ, аз ҷумла Исроил, Сингапур, Гурҷистон ва ИМА таҳлил гардида, имконияти истифодаи баъзе унсурҳои ин таҷриба дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ шудааст. Муқоисаи мазкур ба муаллиф имкон додааст, ки хусусиятҳои миллии танзими уҳдадории ҳарбиро бо таҷрибаи кишварҳое, ки дар ташкили низоми ҳарбӣ ва мудофиавӣ таҷрибаи хос доранд, муқоиса намояд. Ин қисмати таҳқиқот ба кори илмӣ хусусияти муқоисавӣ ва амалӣ бахшида, барои таҳияи пешниҳодҳо

оид ба такмили қонунгузорӣ ва амалияи даъват ба хизмати ҳарбӣ замина фароҳам меорад.

Қобили таваҷҷуҳ аст, ки муаллиф дар доираи таҳқиқот як қатор пешниҳодҳои дорои аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ, аз ҷумла оид ба дақиқ намудани мафҳуми уҳдадории ҳарбӣ, баланд бардоштани самаранокии бақайдгирии ҳарбӣ, рушди низоми электронии бақайдгирӣ, такмили омодасозии шаҳрвандон ба хизмати ҳарбӣ ва таҳкими тарбияи ватандӯстиро асоснок намудааст. Ин пешниҳодҳо нишон медиҳанд, ки таҳқиқот танҳо бо таҳлили назариявӣ маҳдуд нашуда, ба ҳалли масъалаҳои амалии соҳа низ равона гардидааст.

Саҳеҳият ва боэътимодии натиҷаҳои таҳқиқ бо истифодаи сарчашмаҳои гуногуни илмӣ, ҳуқуқӣ ва таърихӣ, таҳлили қонунгузории миллӣ ва хориҷӣ, омӯзиши санадҳои байналмилалӣ, инчунин такя ба адабиёти илмии ватанӣ ва хориҷӣ таъмин гардидааст. Истифодаи маҷмуи усулҳои умумиилмӣ ва махсуси ҳуқуқӣ ба диссертант имконият додааст, ки масъалаи уҳдадории ҳарбиро аз чанд ҷиҳат таҳлил намуда, хулосаҳои илмии асоснок пешниҳод намояд.

Натиҷаҳои асосии таҳқиқ дар мақолаҳои илмии муаллиф инъикос ёфта, дар муҳити илмӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Хулосаҳо ва пешниҳодҳои диссертатсия ба мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот мувофиқ буда, бо мазмун ва сохтори рисола робитаи мантиқӣ доранд. Дар маҷмуъ, навгонии илмӣ ва саҳеҳияти натиҷаҳои бадастомада аз сатҳи зарурии мустақилияти илмии довталаб ва аҳаммияти назариявию амалии таҳқиқоти анҷомдода шаҳодат медиҳанд.

Аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия. Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионии Муминзода Маҳмадшариф Нозим дорои аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ мебошанд. Аҳаммияти илмии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки дар он уҳдадории ҳарбӣ ҳамчун категорияи назариявӣ-ҳуқуқӣ ва институти таърихӣ таҳлил гардида, ҷойгоҳи он дар низоми вазифаҳои конститутсионии шаҳрванд муайян карда шудааст.

Хулосаҳои илмии муаллиф метавонанд барои рушди минбаъдаи назарияи давлат ва ҳуқуқ, таърихи ҳуқуқи миллӣ, ҳуқуқи конститутсионӣ ва таҳқиқоти соҳавии марбут ба ҳуқуқи ҳарбӣ истифода шаванд. Таҳқиқот барои тавсеаи дастгоҳи мафҳумии илми ҳуқуқ, махсусан дар самти фарқгузории мафҳумҳои «уҳдадории ҳарбӣ», «хизмати ҳарбӣ», «вазифаи конститутсионӣ» ва «масъулияти шаҳрвандӣ» аҳаммияти назариявӣ дорад.

Аҳаммияти амалии натиҷаҳои таҳқиқ дар он ифода меёбад, ки тавсияҳои муаллиф метавонанд ҳангоми такмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи уҳдадории ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ, беҳтар намудани тартиби бақайдгирӣ, даъват, муоинаи тиббӣ, омодасозии ҷавонон ба хизмати ҳарбӣ ва ҳифзи ҳуқуқҳои даъватшавандагон мавриди истифода қарор гиранд.

Аҳаммияти иқтисодии таҳқиқот бо масъалаи истифодаи самараноки захираҳои инсонӣ, коҳиши хароҷоти маъмурӣ, ҷорӣ намудани бақайдгирии электронии ҳарбӣ ва кам кардани омилҳои коррупсионӣ дар раванди даъват алоқаманд мебошад. Пешниҳодҳои муаллиф дар ин самт метавонанд ба самаранокии фаъолияти мақомоти ваколатдор ва пешгӯишавандагии низоми идоракунии захираҳои даъватӣ мусоидат намоянд.

Аҳаммияти иҷтимоии диссертатсия дар тақвияти ҳисси ватандӯстӣ, масъулиятшиносӣ, худшиносии миллӣ, эътимоди шаҳрвандон ба тартиби қонунии даъват ва баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқии ҷавонон ифода меёбад. Аз ин рӯ, натиҷаҳои таҳқиқот на танҳо барои илми ҳуқуқ, балки барои сиёсати иҷтимоӣ, тарбияи шаҳрвандӣ ва таҳкими пояҳои давлатдорӣ низ арзишманд мебошанд.

Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқ. Дараҷаи эътимоднокӣ, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионии Муминзода Маҳмадшариф Нозим дар сатҳи зарурии илмӣ қарор дошта, бо интихоби дурусти мавзуъ, истифодаи сарчашмаҳои муътамади илмӣ ва ҳуқуқӣ, инчунин татбиқи маҷмуи усулҳои умумиилмӣ ва махсуси ҳуқуқшиносӣ таъмин гардидааст. Муаллиф масъалаи уҳдадории ҳарбиро на танҳо аз нуқтаи назари қонунгузории амалкунанда, балки дар робита бо рушди таърихии институтҳои ҳуқуқӣ, вазифаҳои конститутсионии шаҳрванд, амнияти миллӣ ва ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон мавриди таҳлил қарор додааст.

Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот, пеш аз ҳама, ба заминаи васеи назариявӣ ва меъёрии кор вобаста мебошад. Дар диссертатсия осори олимони ватанӣ ва хориҷӣ, санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунгузории марбут ба уҳдадории ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ, санадҳои байналмилалии ҳуқуқи инсон ва таҷрибаи ҳуқуқии баъзе давлатҳои хориҷӣ истифода шудаанд. Ин имкон додааст, ки муаллиф масъалаи таҳқиқшавандаро дар доираи як равиши маҳдуди соҳавӣ маҳдуд насозад, балки онро ҳамчун падидаи мураккаби назариявӣ, таърихӣ ва ҳуқуқӣ арзёбӣ намояд.

Дурустии натиҷаҳои бадастомада бо он асоснок мегардад, ки мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот бо сохтор ва мазмуни диссертатсия мувофиқат доранд. Масъалаҳои дар бобҳо ва зербобҳо баррасишуда пайдарпай ба якдигар алоқаманд буда, аз таҳлили мафҳум ва принсипҳои уҳдадории ҳарбӣ ба омӯзиши рушди таърихии он, сипас ба ҷанбаҳои амалӣ, ҳуқуқҳои инсон ва таҷрибаи муқоисавии давлатҳои хориҷӣ мегузаранд. Чунин тартиби таҳлил имкон медиҳад, ки хулосаҳои илмӣ бо мантиқи дохилии рисола мувофиқ бошанд.

Асоснокии натиҷаҳои таҳқиқот, инчунин, бо истифодаи усулҳои таҳлил, синтез, муқоисавӣ-ҳуқуқӣ, таърихӣ-ҳуқуқӣ, системавӣ ва мантиқӣ таъмин гардидааст. Тавассути ин усулҳо муаллиф тавонистааст, ки мафҳуми уҳдадории ҳарбӣ, фарқи он аз хизмати ҳарбӣ, ҷойгоҳи он дар низоми вазифаҳои конститутсионӣ, инчунин масъалаҳои марбут ба даъват, бақайдгирии ҳарбӣ, ҳифзи ҳуқуқҳои инсон ва тарбияи ватандӯстиро ба таври илмӣ таҳлил намояд.

Хулосаҳо ва пешниҳодҳои дар диссертатсия ифодаёфта хусусияти умумӣ ва эъломиявӣ надошта, ба таҳлили масъалаҳои мушаххаси қонунгузорӣ ва амалияи татбиқи уҳдадории ҳарбӣ асос ёфтаанд. Аз ҷумла, пешниҳодҳо оид ба такмили низоми бақайдгирии ҳарбӣ, рушди бақайдгирии электронӣ, истифодаи интихоби тасодуфӣ, баланд бардоштани синни даъват ва тақвияти тарбияи ватандӯстӣ ба масъалаҳои воқеии соҳа равона шудаанд.

Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот ҳамчунин бо он тасдиқ мегардад, ки натиҷаҳои асосии илмии диссертант дар мақолаҳои илмӣ инъикос ёфта, дар конференсияҳои илмӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Ин ҳолат нишон медиҳад, ки хулосаҳои муаллиф аз доираи таҳқиқоти фардӣ берун баромада, дар муҳити илмӣ апробатсия шудаанд.

Дар маҷмуъ, натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дуруст, асоснок ва боэътимод арзёбӣ мегарданд. Онҳо бо мақсад ва вазифаҳои рисола мувофиқ буда, ба рушди назарияи давлат ва ҳуқуқ, таърихи ҳуқуқ, такмили қонунгузории миллӣ дар соҳаи уҳдадории ҳарбӣ ва беҳтар намудани амалияи ҳуқуқтатбиқкунӣ мусоидат карда метавонанд.

Саҳми шахсии довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар таҳқиқ. Саҳми шахсии Муминзода Маҳмадшариф Нозим дар таҳқиқоти диссертатсионӣ дар интихоби мустақилонаи мавзуъ, асоснок намудани мубрамияти он, муайян намудани мақсад ва вазифаҳои таҳқиқ, таҳияи сохтори рисола, ҷамъоварӣ ва таҳлили маводи илмӣ, таърихӣ, меъёрӣ ва муқоисавӣ ифода меёбад.

Муаллиф масъалаи уҳдадории ҳарбиро ҳамчун объекти мустақили таҳқиқ баррасӣ намуда, кӯшиш кардааст, ки табиати ҳуқуқии он, фарқи он аз хизмати ҳарбӣ, мавқеи он дар низоми вазифаҳои конститутсионӣ, инчунин аҳаммияти он барои таъмини амнияти миллӣ ва тарбияи ватандӯстиро асоснок намояд.

Саҳми довталаб махсусан дар таҳлили таърихии ташаккули уҳдадории ҳарбӣ, омӯзиши таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ, таҳияи пешниҳодҳои амалии марбут ба такмили қонунгузорӣ ва асоснок намудани робитаи уҳдадории ҳарбӣ бо мақоми ҳуқуқии шаҳрванд равшан зоҳир мегардад. Хулосаҳо ва тавсияҳои пешниҳодшуда маҳсули фаъолияти мустақилонаи илмии муаллиф мебошанд.

Нашри натиҷаҳои таҳқиқ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 16 мақолаи илмии муаллиф инъикос ёфтаанд. Аз ҷумла, 7 мақола дар маҷаллаҳои илмии тақризшаванда ва тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба табъ расидаанд.

Дар ин нашрияҳо натиҷаҳои асосӣ, хулосаҳои илмӣ ва тавсияҳои пешниҳодкардаи унвонҷӯ ба таври мушаххас ва возеҳ баён ёфтаанд. Аз ҷумла:

I. Мақолаҳое, ки дар маҷаллаҳои тақризшаванда ва тавсиякардаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба табъ расидаанд:

[1-М]. Муминзода, М.Н. Асосҳои таърихӣ-ҳуқуқии магистратура [Матн] / М.Н. Муминзода // Давлатшиносӣ ва ҳуқуқи инсон. – 2022. – №1 (25). – С. 293-302; ISSN 2414 9217.

[2-М]. Муминзода, М.Н. Моделҳои ҳуқуқии уҳдадории ҳарбӣ [Матн] / М.Н. Муминзода // Маҷаллаи академии ҳуқуқ. – 2022. – №4 (44). – С. 73-79; ISSN 2305-0535.

[3-М]. Муминзода, М.Н. Масъалҳои ҳуқуқии муайян намудани мафҳуми уҳдадории ҳарбӣ [Матн] / М.Н. Муминзода // Давлатшиносӣ ва ҳуқуқи инсон. – 2023. – №1 (29). – С. 81-92; ISSN 2414 9217.

[4-М]. Муминзода, М.Н. Принсипҳои уҳдадории ҳарбӣ [Матн] / Э.С. Насриддинзода, М.Н. Муминзода // Маҷаллаи академии ҳуқуқ. – 2023. – №3 (47). – С. 89-95; ISSN 2305-0535.

[5-М]. Муминзода, М.Н. Заминаҳои ҳуқуқӣ ва омилҳои рушди ҳисси ватандӯстӣ дар асоси қабули стратегия [Матн] / М.Н. Муминзода //

Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – 2023. – №4-1. – С. 251-256; ISSN 2413-5151.

[6-М]. Муминзода, М.Н. Теоретико-правовое основание случайного выбора призываемых на военную службу [Текст] / М.Н. Муминзода // Вестник Таджикского национального университета. Серия социально-экономических и общественных наук. – 2024. – №6-2. – С. 203-210; ISSN 2413-5151.

[7-М]. Муминзода, М.Н. Ташаккули уҳдадории ҳарбӣ дар асрҳои миёна: аз Magna Carta то Инқилоби Фаронса / М.Н. Муминзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – 2025. – №5. – С. 308-314. ISSN 2413-5151.

II. Мақолаҳои илмие, ки дар дигар нашрияҳои илмӣ чоп шудаанд

[8-М]. Муминов, М.Н. Джихад [Текст] / М.Н. Муминов // Развитие предпринимательского, коммерческого и туристического законодательства в период Государственной независимости Республики Таджикистан: материалы научно-практической конференции (18 мая 2018) / Под редакцией кандидатов юридических наук, доцентов Рахмона Д.С. и Сангинова Д.Ш. – Душанбе: «Эр-граф», 2018. – С. 292-297.

[9-М]. Муминзода, М.Н. Ҷиҳод: мафҳум ва инкишофи таърихии он [Матн] / М.Н. Муминзода // Муҳаққиқи ҷавон. – 2021. – №1. – С. 118-123.

[10-М]. Муминзода, М.Н. Омилҳо ва асосҳои ҳуқуқии қабули стратегияи ватандӯстӣ [Матн] / М.Н. Муминзода // Ҳуқуқи инсон: дирӯз ва имрӯз: маводи конференсияи байналмилалии илмию амалӣ (9 декабри соли 2022) / Зери таҳрири номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент Қурбонализода Н.Ш. – Душанбе: Матбааи ДМТ, 2022. – С. 164-175.

[11-М]. Муминзода, М.Н. Роль вооруженных сил в борьбе с терроризмом: теоретико-правовой аспект [Текст] / М.Н. Муминзода // «Право и экономика: актуальные вопросы коммерческого права и информационной безопасности»: материалы международной научно-практической конференции (25-26 апреля 2023 г.) / Под редакции доктора технических наук Х.Х. Назарзода, доктора экономических наук Ф.Р. Шаропова, доктора юридических наук Н.А. Кудратова. – Душанбе: «ДДТТ», 2023. – С. 176-178.

[12-М]. Муминзода, М.Н. Правовая ответственность в сфере воинской обязанности по законодательству Республики Таджикистан [Текст] / М.Н. Муминзода // «XIII Ломоносовские чтения», посвященной 115-летию академика Бободжона Гафурова (28-29 апреля 2023 года): материалы международной научно-практической конференции Часть II.

Гуманитарные науки (право, экономика) / Под общей редакцией: к.э.н., доцента Ганиева Р.Г. – Душанбе, 2023. – С. 152-156.

[13-М]. Муминзода, М.Н. Правовые источники обязанности человека в правовой системе зороастризма [Текст] // Юридическая ответственность: современные проблемы теории и практики: XXIII Междунар. науч. конф. (Москва, 12 апреля 2023 г.): Сб. научных статей / Под ред. Н.И. Архиповой, С.В. Тимофеева, И.А. Беляевой. – М.: РГГУ, 2023. – С. 30-40.

[14-М]. Муминзода, М.Н. Шаклҳои иҷрои уҳдадории ҳарбӣ дар кишварҳои ҷаҳон: таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқӣ [Матн] / Э.С. Насриддинзода, М.Н. Муминзода // Масъалаҳои назариявии ташаккули фарҳанги ҳуқуқи инсон дар Тоҷикистон: маводи конференсияи байналмилалии илмию назариявӣ (5 декабри соли 2023) / Зери таҳрири доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор Мирзозода П.З. – Душанбе: Матбааи ДМТ, 2023. – С. 19-25.

[**15-М**]. Муминзода, М.Н. Масъалаҳои назариявӣ-ҳуқуқии гузариш ба бақайдгирии ҳарбии электронӣ: монеаҳо ва имкониятҳо / М.Н. Муминзода // Нашрияи солонаи ҳуқуқи байналмилалии оммавӣ ва хусусӣ: Маводи Конференсияи ҷумҳуриявии илмию назариявӣ дар мавзуи бахшида ба 30-солагии қабули Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, эълони соли 2024 "Соли маърифати ҳуқуқӣ" ва 30 - солагии таъсисёбии кафедраи ҳуқуқи байналмилалии факултети ҳуқуқшиносии ДМТ. – Душанбе: Матбааи ДМТ, 2024. – С. 198-205.

[**16-М**]. Муминзода, М.Н. Мафҳуми вазифаҳои конститутсионӣ ва аҳаммияти онҳо дар низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон // Ҳуқуқи инсон ва мушкилот замони муосир: маводи конференсияи байналмилалии илмию назариявӣ (5 декабри соли 2025) / Дар зери таҳрири доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор Мирзозода П.З. ва доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор Мирализода И.Қ. – Душанбе: Моҳи-Мунир, 2025. – С. 323-328.

Арзёбии мазмуни диссертатсия ва дараҷаи ба итмом расидани он. Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Дар муқаддимаи диссертатсия мубрамии мавзуъ, дараҷаи таҳқиқи илмии он, робитаи таҳқиқот бо барнома ва мавзуъҳои илмӣ, мақсад ва вазифаҳо, объект ва предмет, доираи таърихии таҳқиқ, асосҳои назариявӣ ва методологӣ, заминаи эмпирикӣ, навгонии илмӣ, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ, дараҷаи эътимоднокӣ, саҳми шахсии довталаб, тасвиб ва интишороти илмӣ ба таври пайдарпай нишон дода шудаанд.

Сохтори диссертатсия бо мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот мувофиқ буда, аз номгӯйи ихтисораҳо ва аломатҳои шартӣ, муқаддима, се боб, ҳафт зербоб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, рӯйхати адабиёт ва феҳристи интишороти илмии довталаби дараҷаи илмӣ иборат мебошад. Ҳаҷми умумии диссертатсия 181 саҳифаро ташкил медиҳад.

Боби якум – «Принсипҳо ва асосҳои ҳуқуқии уҳдадории ҳарбӣ ва хизмат дар Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба таҳлили асосҳои назариявӣ, ҳуқуқӣ ва таърихии уҳдадории ҳарбӣ бахшида шудааст. Дар ин боб масъалаҳои ҳифзи Ватан, таъмини амнияти давлатӣ, мақоми ҳуқуқии шахс, таносуби ҳуқуқ ва уҳдадорӣ, вазифаҳои конститутсионӣ ва принсипҳои уҳдадории ҳарбӣ мавриди таҳлил қарор гирифтаанд.

Дар зербоби якуми боби мазкур муаллиф мафҳумҳои «вазифа», «уҳдадорӣ» ва «масъулият»-ро аз нуқтаи назари назариявӣ ва истилоҳӣ баррасӣ намуда, зарурати дақиқ истифода намудани мафҳуми «уҳдадории ҳарбӣ»-ро асоснок мекунад.

Муаллиф ба таври асоснок баён медорад, ки хизмати ҳарбӣ барои рушди шахсӣ ва пешбарӣ имконият фароҳам меорад, дар ҳоле ки уҳдадории ҳарбӣ, асосан, ба иҷрои уҳдадориҳои қонунӣ нигаронида шудааст.

Дар зербоби дуюм ташаккули низоми ҳуқуқии уҳдадории ҳарбӣ дар Тоҷикистон аз давраҳои қадим то замони соҳибистиқлолӣ таҳлил гардидааст. Зербоби сеюм ба ҳуқуқу озодиҳои инсон дар заминаи уҳдадории ҳарбӣ ва таъмини амният аз дидгоҳи ҳуқуқи байналмилалӣ бахшида шудааст.

Аз нигоҳи муаллиф омӯзиши рушди таърихии уҳдадории ҳарбӣ барои дарки амиқи мавзуъ муҳим аст, зеро институти уҳдадорӣ ва дар умум, уҳдадории ҳарбӣ дар тули таърих роҳи тулониеро тай намудааст (саҳ.41).

Дар доираи ин зербоб хулосабарорӣ мешавад, ки гузаштагони тоҷикон, муносибати худро бо уҳдадории ҳарбӣ, чи дар замони зардуштӣ ва чи дар давраи исломӣ, дар заминаи дин пайрезӣ мекарданд, дар ҳоле ки давлатдориҳои ғарбӣ то интишор ёфтани масеҳият дар он дар масъалаҳои мазкур аз рӯйи табақабандии мардум муносибат мекарданд. Уҳдадории ҳарбӣ ба маънои имрӯзаш барои тоҷикон аз Инқилоби Октябр маншаъ мегирад (саҳ.62).

Зербоби сеюми боби якуми диссертатсия «Ҳуқуқу озодиҳои инсон дар заминаи уҳдадории ҳарбӣ ва таъмини амният аз дидгоҳҳои ҳуқуқи

байналмилалӣ» ном гирифта, ба таҳлили таҳаввулоти ҳуқуқи инсон, ки ба уҳдадории ҳарбӣ, рӯйдодҳои таърихӣ, пешрафти иҷтимоӣ ва меъёрҳои байналмилалӣ таъсир расониданд, бахшида шудааст.

Дар умум муаллиф ба таври асоснок хулосабарой менамояд, ки санадҳои байналмилалии ҳуқуқи инсон як чаҳорчӯби меъёриро пешниҳод мекунанд, ки ба хизмати ҳарбӣ дахл доранд. Онҳо стандартҳо ва интизориҳои давлатҳо ва ҚМ-ро барои эҳтиром ва ҳифзи ҳуқуқҳои ашхосе, ки дар артиш хизмат мекунанд, инчунин, ҳуқуқҳои ғайринизомиён, ки аз амалиёти низомӣ осеб дидаанд, муқаррар мекунанд. Бо риояи ин принсипҳо муассисаҳои ҳарбӣ кафолат медиҳанд, ки амалҳои онҳо ба ҳадафҳои васеътари ҳуқуқи инсон мувофиқат мекунанд ва фарҳанги шаъну шараф, адолат ва масъулиятро дар Қувваҳои Мусаллаҳ риоя менамоянд (саҳ.76).

Боби дуюм – «Ҷанбаҳои ҳуқуқӣ ва амалии уҳдадории ҳарбӣ ва ҳифзи ҳуқуқҳои инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» масъалаҳои амалии танзими уҳдадории ҳарбиро фаро мегирад. Дар ин боб қайди ҳарбӣ, омодасозӣ ба хизмати ҳарбӣ, даъват, адои хизмати ҳарбӣ, дар эҳтиёт будан ва даъват ба ҷамъомадҳои ҳарбӣ ҳамчун унсурҳои асосии уҳдадории ҳарбӣ таҳлил шудаанд.

Дар зербоби якуми боби дуюм ҷанбаҳои ҳуқуқӣ ва амалии даъвати шаҳрвандон ба хизмати ҳарбӣ, масъалаҳои синни даъват, муоинаи тиббӣ, фаъолияти комиссияҳои даъватӣ ва зарурати шаффофияти раванди даъват баррасӣ гардидаанд.

Аз ҷумла муаллиф чорабиниҳои ҳавасмандкунии ба хизматчиёни ҳарбӣ татбиқшавандаро таҳлил намуда, иброз медорад, ки дар низоми ҳозираи ҳавасмандгардонӣ омили субъективӣ хеле калон аст, зеро татбиқи чораҳои ҳавасмандгардонӣ салоҳияти истисноии маъмурият (командирон ва сардорон) мебошад. Дар баробари ин, дар рафти ислоҳоти ҳарбӣ ва гузаштан ба артиши касбӣ ин масъала бояд равшантар танзим карда шавад; меъёрҳое, ки тибқи онҳо ба хизматчиёни ҳарбӣ ҳуқуқи пешбарӣ дода мешавад, бояд ба таври меъёрӣ муқаррар карда шаванд: иҷрои намунавӣ дар вазифаҳои хизматӣ, хизмати дарозмуддат ва бенуқсон, ба даст овардани натиҷаҳои мусбат бо сарфи камтари қувва, вақт, маблағ ва ғайра (саҳ.94).

Дар зербоби дуюм ҳуқуқҳои инсон дар соҳаи уҳдадории ҳарбӣ, мақоми махсуси хизматчии ҳарбӣ ва кафолатҳои ҳуқуқии ӯ таҳлил шудаанд.

Муаллиф таъкид менамояд, ки уҳдадории ҳарбӣ ҳамчун вазифаи конститутсионии шаҳрванд бояд дар доираи принсипҳои қонуният, эҳтироми шаъну шарафи инсон ва кафолатҳои ҳуқуқӣ амалӣ гардад.

Дар ин зербоб мақоми ҳуқуқии хизматчии ҳарбӣ ҳамчун субъекти махсуси ҳуқуқ таҳлил шудааст. Диссертант нишон медиҳад, ки хизматчии ҳарбӣ, сарфи назар аз тобеияти хизматӣ ва риояи интизоми ҳарбӣ, аз ҳуқуқу озодиҳои асосии инсон маҳрум намегардад. Ҳамзамон, бо назардошти хусусияти хизмати ҳарбӣ, нисбат ба ӯ баъзе маҳдудиятҳои қонунӣ ва уҳдадориҳои махсус татбиқ мешаванд.

Зикр мешавад, ки вобаста ба ҳолатҳои муайян, аз қабили вазъи саломатӣ, таҳсилот ва дигар асосҳои аз ҷониби қонун эътирофшуда дар категорияҳо ва маҳдудиятҳои синну соли даъват истисноҳо ё тағйиротҳои мушаххас вуҷуд дорад. Илова бар ин, меъёрҳо ва категорияҳои синну соли даъват, мутобиқи талаботи тағйирёбандаи ҚМ ва масъалаҳои амнияти миллӣ, дигаргун ё нав карда мешаванд (саҳ.97).

Дар соҳаи хизмати ҳарбӣ шаҳрвандон дар ҶТ ҳам уҳдадориҳо ва ҳам ҳуқуқҳое доранд, ки тибқи қонунҳо ва санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки уҳдадориҳои ҳарбиро танзим мекунанд, пешбинӣ шудаанд.

Бояд қайд кард, ки уҳдадориҳо ва ҳуқуқҳои мушаххаси шаҳрвандон дар соҳаи хизмати ҳарбӣ вобаста ба рутба, вазифа ва қонуну қоидаҳои татбиқшаванда фарқ мекунанд (саҳ.98).

Боби сеюм – «Таҳлили муқоисавии уҳдадориҳои низомӣ ва нақши ватандӯстӣ дар иҷрои уҳдадории ҳарбӣ» дорои хусусияти ҷамъбастӣ ва муқоисавӣ буда, дар он муаллиф масъалаи уҳдадории ҳарбиро дар заминаи таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ ва нақши омили ватандӯстӣ дар иҷрои ин уҳдадорӣ таҳлил менамояд. Дар ин боб диссертант кӯшиш карда, нишон диҳад, ки самаранокии низоми уҳдадории ҳарбӣ танҳо аз мавҷудияти меъёрҳои ҳуқуқӣ вобаста набуда, балки ба сатҳи ташкилоти давлатӣ, эътимоди шаҳрвандон ба давлат, шаффофияти даъват, омодагии ҷавонон ва ҳисси масъулияти ватандӯстӣ низ алоқаманд мебошад.

Дар зербоби якум муаллиф таҷрибаи як қатор давлатҳо, аз ҷумла Исроил, Сингапур, Гурҷистон ва ИМА-ро дар самти танзими уҳдадории ҳарбӣ мавриди таҳлили муқоисавӣ қарор медиҳад.

Дар доираи таҳлил, диссертант ба таҷрибаи Исроил таваҷҷуҳи махсус медиҳад, зеро дар ин давлат уҳдадории ҳарбӣ яке аз унсурҳои муҳими амнияти миллӣ ва тарбияи шаҳрвандӣ ба ҳисоб меравад. Ҳамзамон, таҷрибаи Сингапур ҳамчун намунаи ташкили артиш дар

шароити маҳдудияти захираҳои инсонӣ ва зарурати ҳифзи давлатдорӣ баррасӣ шудааст (саҳ.128).

Таҷрибаи Гурҷистон бошад, аз нуқтаи назари ислоҳоти низоми ҳарбӣ ва муносибати нав ба уҳдадории шаҳрвандон ба хизмати ҳарбӣ муҳим арзёбӣ мегардад. Муаллиф тавассути чунин муқоиса хулоса мекунад, ки Тоҷикистон низ дар раванди такмили низоми уҳдадории ҳарбӣ бояд ба хусусиятҳои миллӣ, вазъи иҷтимоӣ, имкониятҳои иқтисодӣ ва талаботи амнияти давлатӣ такя намояд.

Барои боз ҳам беҳтар намудани даъват ба хизмати ҳарбӣ ва хубтар намудани шароити хизмат, ҳамзамон, ҷиҳати ташкили як артиши муқтадир дар минтақа метавон аз таҷрибаҳои болозикр истифода намуд. Аслан, қабули чунин навоварӣ ва ташкили он дар соҳаҳои ғайринизомии уҳдадории ҳарбӣ самаранок ба назар мерасад (саҳ.130).

Дар зербоби дуюм масъалаи ватандӯстӣ ва нақши он дар иҷрои уҳдадории ҳарбӣ таҳлил гардидааст. Муаллиф ватандӯстиро на танҳо эҳсоси муҳаббат ба Ватан, балки ҳамчун падидаи иҷтимоӣ, ҳуқуқӣ ва тарбиявӣ арзёбӣ менамояд, ки ба ташаккули масъулияти шаҳрвандӣ, омодагии шахс ба ҳимояи давлат ва эҳтиром ба арзишҳои миллӣ мусоидат мекунад. Дар ин замина, иҷрои уҳдадории ҳарбӣ ҳамчун яке аз шаклҳои амалии зуҳури ватандӯстӣ маънидод мегардад (саҳ.131).

Ҳарчанд ватандӯстӣ метавонад як ангезаи пурқувват барои сарбозон бошад, ватандӯстии аз ҳад зиёд ба итоаткории кӯр-кӯрона, андешаи гурӯҳӣ, бегонапарастӣ ва истифодаи нодурусти захираҳо оварда мерасонад (саҳ.138).

Хулоса ва тавсияҳои диссертатсия натиҷаҳои асосии таҳқиқотро ҷамъбаст намуда, ба масъалаҳои такмили қонунгузорӣ ва амалияи татбиқи уҳдадории ҳарбӣ равона шудаанд. Дар маҷмуъ, рисола аз ҷиҳати мазмун ба итмом расида буда, масъалаҳои асосии гузошташударо фаро мегирад.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсияи Мӯминзода Маҳмадшариф Нозим дар мавзуи «Масъалаҳои назариявӣ ва таърихӣ-ҳуқуқии уҳдадории ҳарбӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ бо шиносномаи ихтисоси илмии 5.5.1 – Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат, ки бо қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27-уми апрели соли 2017, таҳти №1/4 тасдиқ шудааст, мувофиқат мекунад.

Мутобиқати тахассуси илмии довталаб ба дараҷаи илмӣ. Тахассуси илмии Муминзода Маҳмадшариф Нозим ба ихтисоси дархостшаванда – 5.5.1 – Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат мувофиқат мекунад. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз ин ҷиҳат қобили дастгирӣ мебошад.

Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба диссертатсия. Бо вуҷуди сатҳи зарурии илмӣ, навгонӣ ва аҳаммияти назариявию амалии диссертатсия, дар кори илмӣ баъзе нуқсонҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб ба назар мерасанд, ки метавонанд дар ҷараёни муҳокимаи илмӣ мавриди таваҷҷуҳ қарор гиранд.

1. Дар диссертатсия таҳлили таърихии уҳдадории ҳарбӣ хеле васеъ ва муфассал пешниҳод шудааст. Бо вуҷуди арзишманд будани чунин таҳлил, дар баъзе мавридҳо робитаи мустақими натиҷаҳои таърихӣ бо пешниҳодҳои ҳуқуқии муаллиф метавонист равшантар нишон дода шавад. Хуб мебуд, ки аз ҳар марҳилаи таърихӣ хулосаҳои кӯтоҳи назариявӣ барои фаҳмиши муосири уҳдадории ҳарбӣ ҷудо карда мешуданд.

2. Муаллиф ташкили низоми электронии бақайдгирии ҳарбӣ ва истифодаи усули интихоби тасодуфии даъватшавандагонро пешниҳод менамояд (саҳ.153). Ин пешниҳод ҷолиб ва амалӣ мебошад, аммо механизмҳои ҳуқуқии татбиқи он, аз ҷумла тартиби ҳифзи маълумоти шахсӣ, кафолати шаффофият, масъулияти мақомоти ваколатдор ва назорати ҷамъиятӣ метавонистанд муфассалтар таҳлил карда шаванд.

3. Дар диссертатсия масъалаи фаъолияти комиссияҳои даъватӣ ва нақши онҳо дар татбиқи уҳдадории ҳарбӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтааст. Бо вуҷуди ин, таҳлил асосан хусусияти назариявӣ ва меъёрӣ дошта, таҷрибаи амалии комиссияҳои даъватӣ бо мисолҳои мушаххас ба таври кофӣ нишон дода нашудааст. Ба андешаи мо, агар муаллиф дар таҳқиқот аз фаъолияти воқеии комиссияҳои даъватӣ, аз ҷумла ҳолатҳои мусбат ва манфии амалияи онҳо, намунаҳои мушаххас меовард, арзиши амалии кор боз ҳам бештар мегардид.

Эродҳои зикршуда хусусияти тавсиявӣ дошта, арзиши илмӣ ва аҳаммияти назариявию амалии диссертатсияро коҳиш намедиҳанд. Онҳо метавонанд дар таҳқиқоти минбаъдаи муаллиф ва такмили минбаъдаи мавзуъ ба инобат гирифта шаванд.

Хулосаи умумӣ оид ба диссертатсия. Диссертатсияи Муминзода Маҳмадшариф Нозим дар мавзуи «Масъалаҳои назариявӣ ва таърихӣ-ҳуқуқии уҳдадории ҳарбӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади

илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.1 – Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат пешниҳод шудааст, дар сатҳи зарурии илмӣ анҷом ёфта, аз ҷиҳати мазмун, навгонии илмӣ ва аҳаммияти назариявию амалӣ ба талаботи корҳои диссертатсионии сатҳи номзадӣ ҷавобгӯ мебошад.

Диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқ буда, муаллифи он Муминзода Маҳмадшариф Нозим сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.1 – Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат мебошад.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти бандҳои 76-79 ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267, бо тағйиру иловаҳо аз 26 июли соли 2023, №295 тасдиқ шудааст, таҳия ва пешниҳод шудааст.

Диссертатсия ва автореферат дар семинари васеи илмӣ-назариявии кафедраи ҳуқуқи факултети ҳуқуқ ва гумруки Донишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ ва соҳибкории Тоҷикистон баррасӣ шудааст. Суратҷаласаи семинари васеи илмӣ-назариявӣ таҳти № 5 аз «18» майи соли 2026.

Тақризи муассисаи пешбар аз ҷониби Сафаров Иномҷон Давронҷонович – номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ (аз рӯйи ихтисоси 5.5.1. Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат), дар ҷаласаи кафедра баррасӣ, муҳокима ва ҷонибдорӣ шудааст. Суратҷаласаи кафедра таҳти №10/1 аз «19» майи соли 2026.

Раиси семинари васеи илмӣ-назариявӣ:
Мудири кафедраи ҳуқуқи факултети
ҳуқуқ ва гумруки Донишгоҳи байналмилалии
сайёҳӣ ва соҳибкории Тоҷикистон,
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент Холиқов Н.А.

Ташхисгар:
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, и.в., дотсенти
кафедраи ҳуқуқи факултети ҳуқуқ ва гумруки
Донишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ ва
соҳибкории Тоҷикистон Сафаров И.Д.

Котиби ҷаласа:
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, ассистенти
кафедраи ҳуқуқи факултети ҳуқуқ ва гумруки
Донишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ ва
соҳибкории Тоҷикистон Раҳимзода С.О.

"Имзои Н.А. Холиқов, И.Д. Сафаров ва
котиби ҷаласа С.О. Раҳимзодаро тасдиқ
менамоям" Сардори раёсати кадрҳо ва
корҳои махсуси ДБССТ Ҷураев Ш.Н.
Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, М/Д Донишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ
ва соҳибкории Тоҷикистон, 734055, ш. Душанбе, хиёбони Борбад 48/5
Тел.: (+992 237) 234-88-02;
Сайт: www.iutet.tj. E-mail: dxs_ips@mail.ru

"19" 05 соли 2026